

ANTON CHRÁSKA

1868–1953

Anton (Antonín) Chráska,* češki misijonar, biblicist, publicist, teolog, pridigar, pisec, pesnik in prevajalec *Svetega pisma* v slovenščino, je od leta 1896 do leta 1922 (s krajšo prekinitvijo) deloval med Slovenci kot osrednja osebnost protestantizma. Glede na njegovo delovanje ga lahko vsekakor imenujemo »novi Trubar«.

Rodil se je v Horni Radechovi na vzhodu Česke, v družini svobodne »reformovane evangelicke češke Církve«, teološko pa se je izobraževal na Nemškem in na Škotskem, kjer se je med drugim zelo dobro naučil nemščine, angleščine ter svetopisemske grščine in hebrejščine. Bil je poročen in je imel enajst otrok.

Zakaj je Chráska sploh prišel na tedanje slovensko ozemlje? Po marčni revoluciji leta 1848 so se začeli razvijati češko-slovenski odnosi. Dunajski proglas slovanskih deputacij bratom Slovencem so podpisali tudi Čehi, na slovanskem kongresu v Pragi pa so slovenski zastopniki podprli idejo Zedinjene Slovenije. Takrat je pri nas veljalo geslo: »Učimo se od Čehov!« Karlova univerza je tako postala vabljiva tudi za slovenske študente.

Chráska je prišel s Slovenci prvič v stik v času šolanja na Nemškem. V Porurju se je srečal s slovenskimi ekonomskimi izseljenci, rudarji, v Ljubljano pa se je preselil z družino zato, da bi med Slovenci obnovil

* Obširna znanstvena raziskava o Chráskovem življenju, o njegovem delovanju med Slovenci in o prevajanju *Svetega pisma* je zajeta v delu: Brkič, D. (1999). *Anton Chráska med Slovenci – O duhovnih koreninah evangelijskega gibanja pri nas*. Koper: Založba Vostri. (172 strani)
Doktorska disertacija istega avtorja pa obdeluje značilnosti in usmeritve Chráskove teologije in je nadaljevanje avtorjeve raziskave.

Trubarjevo reformacijsko gibanje 16. stoletja. V Ljubljani je živel v letih 1904–1922.

Napisal, prevedel in izdal je okoli 40 bibliografskih enot v slovenskem in češkem jeziku in mnoge teološke članke. Izdajal in urejal je mesečnik *Blagovestnik* (1905–1914) in *Veselo poročilo otrokom*. Njegovo pomembno delo je tudi slovenska pesmarica *Hvalite Gospoda*.

Chráskovo monumentalno delo je prevod in izid *Svetega pisma* v slovenskem jeziku (*Novi zakon Gospoda in Zveličarja našega Jezusa Kristusa*, 1908, *Sveto pismo Starega in novega zakona*, 1914), ki je doslej doživel 16 ponatisov, kar kaže na izredno priljubljenost njegovega prevoda. Zavzemam se, da bi leta 2014, ob 100. obletnici njegovega prevoda celotne *Biblije*, Svetopisemska družba Slovenije izdala spominsko obliko Chráskove *Biblije*.

Chráska je prvi, ki je prevajal *Novo zavezo* v slovenščino po izvirnem tekstno-kritičnem besedilu. Pred njim je namreč Josip Stritar od leta 1870 prevajal za Britansko in inozemsko svetopisemsko družbo v Londonu po predlogi Textus Receptus (1516). Chráska pa omenja, da je uporabljal grško tekstno-kritično besedilo evangeličanskega teologa in orientalista Eberharda Nestleja, ki je prvič izšlo leta 1898. Prav tako je Chráska prevajal *Staro zavezo* iz hebrejskega izvirnika, medtem ko njen prevajalec Stritar (1882–1898) hebrejščine ni obvladal.

Chráskovi nasprotniki še vedno dvomijo o njegovem znanju biblijskih jezikov, vendar argumenti pričajo drugače. Obeh svetopisemskih jezikov, hebrejščine in grščine, se je učil na priznani štiriletni teološki ustanovi, pozneje pa si ju še izpopolnil. Njegovi še živeči sorodniki so potrdili, da je vsako jutro redno bral *Sveto pismo* v hebrejščini in v grščini. Ugledna lodnonska Svetopisemska družba (The British and Foreign Bible Society) mu zagotovo ne bi zaupala prevajanja *Biblije*, če ne bi bil imel ustreznega znanja. Tudi njegove teološke razprave (*Biblické studie*), v katerih navaja in razlaga grške izraze, to potrjujejo. Njegov sin Pavel Chráska, ki je bil doktor filozofije in teolog ter vodja svetopisemske družbe Česká biblická práce v Kutni Hori, se je večkrat odpeljal k očetu, velikemu poznavalcu grščine, da bi ga vprašal za nasvet, kako naj bi prevedli določene grške besede v češčino, ko so pripravljali revidirano izdajo češke *Kralicke biblije*. (J. Chyba, *Stručný životopis mého učitele z pražske*

biblické školy Jednoty českobratrské Antonína Chrásky, 3) Chráska so zaradi dobrega znanja grščine ponudili tudi mesto predavatelja v bogoslovni šoli v Angliji (J. Chyba, n. d., 2).

Chráska je leta 1893 uspešno končal štiriletno šolanje v Neukirchenu (Nemčija) in prav tam se je med drugim dobro naučil grščine in hebrejščine. Tam je bil kot redni študent vpisan pod številko 293. Od tam je šel študirat teologijo na Teološki institut združene svobodne škotske Cerkve v Glasgowu. Akademski dekan Frank V. Waddleton mi je potrdil, da sta bili grščina in hebrejščina pri njih v tistem času odločilna predmeta.

Chráskovo *Sveto pismo* je tudi prvo po Dalmatinu, ki je izšlo kot celota v eni knjigi. Prav tako je Chráska prvi, ki je pripravil z referencami opremljeno *Sveto pismo* stare in nove zaveze po zgledu češke *Kralicke Biblije*, a so bili Chráskovi rokopisni popravki (pole) celotnega *Svetega pisma* uničeni pri bombardiranju Beograda leta 1941. To je potrdil tudi Chráskov sin Robert Chráska (R. Chráska, *Antonín Chráska, kazatel Slova Božjho*, 3). Kljub temu je Chráska prvi, ki je pripravil slovensko *Sveto pismo*, opremljeno tudi z referencami. Slovenci smo takšno *Sveto pismo* dobili šele leta 1996 (Slovenski standardni prevod).

Na Slovenskem je Chráska deloval 26 let, a ni zapustil vidnejših sledi. Je bil morda žrtev tedanjega predkoncilskega nedialoškega rimskokatoliškega okolja in njegove antipropagande? Vsi navedki to dokazujejo. Tedanje časopisje je takole pisalo: »[...] Eden največjih nasprotnikov bil je v pretečenih stoletjih gotovo Luter ... Žalibog nas zgodovina uči, da se je ta krivovera precej razširila in istotako pritihotapila ter hotela razdejeti lep vrt svete katoliške cerkve, a je bila vendar preprečena. Še drugo žalostno prikazen vidimo dandanes. Začel je v Ljubljani izhajati Chráskov protestantski list: ‚Blagovestnik‘, v slovenskem jeziku, zares krivi prerok v ovčjem oblačilu. Njegov namen je počasi spraviti med verno katoliško ljudstvo strup protestantske krive vere ... Katoliški Slovenci na Goriškem, pozor! Ne sprejemljite tega lista, saj je kriv prerok. Odklonite ga takoj in pošljite ga nazaj. Dobro bi tudi bilo, da bi preč. duhovščina tudi z lece opozorila svoje vernike na tega krivega preroka. [...]« (Primorski list, Poučljiv list za slovensko ljudstvo na Primorskem – »Vse za vero, dom, cesarja!«, Gorica, 1905, 13: 52; 28. 12. 1905.)

Chráska sam je zapisal: »Neka ženska mi je pripovedovala, da ji je duhovnik v spovednici rekel, da če bo še naprej brala to ‚prevarljivo in zapeljivo‘ protestantsko Biblijo, ne bo dobila odveze, ker je že velik greh, če to knjigo samo v roke vzame.« (Českokobratrská rodina, Praga 1925, 1:165-166, št. 11.) Leta 1908 je Chráska pisal prijateljem, kako so župniki zahtevali, da verniki njegovo literaturo zažgejo, sicer jim niso dali odveze (A. Chráska, *Teure Freunde! Als Manuskript gedruckt!*, Ljubljana 1908). Lavantinski ordinariat pa je celo prepovedal branje Chráskove krščanske literature.

Chráska je bil tudi žrtev nevarnih mednacionalnih slovensko-nemških razmer. V svojem misijonskem poslanstvu se je ves čas zavedal za ustanovitev slovenske protestantske Cerkve, zato se je branil, da nima nobene zveze z nemškim gibanjem »Proč od Rima« (Los von Rom Bewegung). Leta 1899 je med drugim zapisal: »Nekateri Slovenci so izrazili željo, da bi se vršila slovenska propoved v evangeličanski cerkvi. Ustregel sem oni želji in propovedoval v Ljubljani dne 22. oktobra [verjetno leta 1899, op. a.]. Svojo propoved sem dal natisniti, zato da bi se mogel vsaki prepričati, kaj sem rekel in česa ne. Izjavljam, da nisem v nobeni zvezi z nemškim ‚Proč od Rima‘ gibanjem. Ljubim slovenski narod in želim, da bi mu sijalo solnce pravice in svobode v Kristusu Jezusu. Upam, da bodo moje besede tudi pripomogle k temu, da se razglasi med Slovenci čisti evangelijski, kakor so ga oznanjevali Kristus in njegovi apostoli, potem tudi Ciril in Metod, Trubar in Dalmatin.« (A. Chráska, *Preslavni evangelijski Jezusa Kristusa, Češke Budějovice 1899*, 23–24.) Leta 1899 je Chráska res slovensko pridigal v ljubljanski evangeličanski cerkvi, vendar so Nemci zagnali tako velik hrup, da so spravili celo pastorko Jaquemarja v uradne sitnosti pri oblasteh. (*Slovenski biografski leksikon*, str. 78; *Evangeličanski koledar*, Murska Sobota 1985, 34 : 92.)

Chráska je napisal svojim prijateljem v pismu: »Na slovensko govorečem ozemlju sicer obstajajo evangeličanske Cerkve (Ljubljana, Celje, Trst, Gorica ...), vendar so v teh občestvih večinoma domači Nemci in tam govorijo samo v nemškem jeziku. Ne obstaja nobenega drugega evangelizacijskega dela, razen mojega, in tudi nobenega evangeličanskega duhovnika, ki bi obvladal slovenski jezik.« (A. Chráska, (*Vertraulich! Als Manuskript gedruckt!*, Ljubljana 1908.)

Akademik J. Kos pravi: »Usoda slovenskega protestantizma se kaže v tem, da med Slovenci ni obstala nobena skupina, ki bi se imela za dediča slovenske protestantske Cerkve in nadaljevala z njeno bogoslužno in celo knjižno dejavnostjo. [...] V 19. in 20. stoletju je protestantstvo na Kranjskem, v Ljubljani in na Štajerskem živelo predvsem med domačimi Nemci, ki so se upirali slovenstvu in so spodbujali nemškutarstvo; med slovenskim življenjem se je tako ohranjalo samo v Prekmurju, kjer je bilo povezano z madžarskim evangeličanstvom, vendar se iz tega položaja ni moglo razširiti v splošno slovenski pojav [...], in se je utegnilo v novejših vojnih časih sprevreči celo v madžaronstvo [...].« (J. Kos, *Duhovna zgodovina Slovencev*, Ljubljana 1996, Slovenska matica, 59–60)

Chráska se je tako znašel med kladivom in nakovalom. Tedanja večinska, torej slovenska verska srenja – Kranjska dežela je bila namreč obljubljen dežela rimskega katolicizma – ga je imela za krivoverca, kar pa je vendarle bilo protestantov, so bili nemško, madžarsko ali pa prekmursko govoreči verniki.

Chráska je leta 1908, ob 400. obletnici rojstva Primoža Trubarja, pisal iz Ljubljane, da za Trubarjev spomenik zbirajo prispevke, a kaže, da se bo zbralo malo. Čudno, da premožni nemški luterani, ki so živeli v Ljubljani, niso pripomogli s prispevki za Trubarjev spomenik ... (A. N., *Z Krajinska*, v: Betanie, 1908, 26:83–84, št. 7.) Nasprotno pa se je odzval Chráska in ob tej priliki zapisal: »Ako hočete počastiti spomin Trubarjev, razširjajte ‚Sv. Lukeža evangelij‘ med svojimi znanci in prijatelji! Naj zvedo vsi Slovenci, da so bile prve slovenske knjige, ki so jih sovražniki skoraj vse sežgali, po svoji vsebini prav take, kakor ta Evangelij sv. Lukeža ...« (Blagovestnik 3, 1908, 17, 18, 24.)

Tako je bila v rimskokatoliški Cerkvi maša v latinščini, božje službe pri evangeličanih pa so bile v nemščini, v Prekmurju pa tudi v madžarščini. Chráskov poskus oživitve slovenske reformacije je bil obsojen na propad. Po 1. in 2. svetovni vojni pa se je iz političnih razlogov število nemških protestantov pri nas še dodatno zmanjšalo, ker so se Nemci izselili. Posledice močne rekatolicizacije in neuspele Chráskove slovenske reevangelizacije so vidne še dandanes, v kolikor niso tega disperzijsko in vseslovensko prebile t. i. evangelijske Cerkve

reformacijske dediščine (binkoštna, baptistična); njihove duhovne korenine segajo tudi v povezanost s Chrásko.

Chráska se je v želji, da bi uspel, poskusil vrniti h koreninam historičnega reformacijskega gibanja na Slovenskem, zato se je odločil za drzno dejanje – za ponatis Dalmatinovega predgovora k *Bibliji* (1584). V predgovoru sam pravi: »Gotovo bodo mnogi dobri Slovenci, ko bodo dobili v roke tole knjižico, važno majali z glavami in rekli: ‚Kaj pomeni to? Zakaj se zopet daje na svetlo stvar, ki je bila že čez 300 let pokopana in pozabljena? Kaj hočemo zdaj z Dalmatinom? To ni več aktualno ...‘ Malomarnost in brezbriznost je prišla nekako v modo, posebno pri ‚inteligenci‘ ... Nasprotstvo med tako imenovanimi ‚klerikalci‘ in ‚liberalci‘ postaja vedno hujše ..., a ljudstvo vendar noče biti brez vere, zato se oklepa duhovščine, dasiravno vé, da ni ta duhovščina taka, kakršna bi morala biti ... Želim napeljati resnicoljubne Slovence k temu, da se raje iz vsega srca oprimejo čistega nauka Kristusovega.«

V nadaljevanju pa pravi: »[...] če bi se na Slovenskem ohranil protestantizem, bi bili mi Slovenci (Chráska se prišteje kar med Slovence, op. a.) danes močnejši od Čehov.« Potem nadaljuje, da so vsi narodi, ki so se v 16. stoletju osvobodili papeškega jarma in so sprejeli *Sveto pismo* za osnovo svoje vere, najmočnejši na vseh področjih, od gospodarstva, kulture, družbenega življenja do morale.

Žal mu tudi ta poskus ni uspel. Preostalo mu je le, da je prirejal hišna bogoslužja, shode prijateljev Božje besede in družbeno angažirana predavanja v ljubljanskih dvoranah, a tudi za to ni bilo zanimanja.

Leta 1922 se je Chráska z družino vrnil na Češko, kjer je služboval kot pastor in teolog. Umrli je 15. 3. 1953 v Novem Mestu nad Metují na Češkem. Na njegovi osmrtnici je pisalo: »Neprestano je hodil z Bogom, in ni ga bilo več, ker ga je Bog vzeli k sebi.« (1 Mz 5,24.) Na skromni nagrobni plošči pa ima Chráska napisano: »Bog nam je pribežališče.« (Psalm 62,8.) Na pogrebni svečanosti je bilo o njem med drugim rečeno: »Od služenja lastnemu narodu se je raje obrnil k širšemu služenju drugemu narodu, zato je med dragimi Slovenci znova ozelenelo drevo Evangelija.« (S. Verner, *Za kazatelem Antonínem Chráskou*, v: Jednota bratrská, Praga 1953, 30.)

Ob poglobljeni evalvaciji lahko ugotovimo, da je prišel Chráska na tedanje slovensko ozemlje z namenom oživitve že pozabljenega slovenskega protestantizma. Presegel je splošni nominalizem, bil evangelizacijsko (ne prozelitsko!) usmerjen, cerkvenostno pa naravnano k veseljnosti Cerkve, ki je bila zanj ena, sveta, katoliška (grško *katholikos*, rj. splošen, vesoljen; ne zgolj rimska) in apostolska.

Njegova konvergentna teologija je bila usmerjena k isti točki – k Jezusu Kristusu, ne pa k »papirnati« verski pripadnosti. Njegova dogmatika je konsistentna, eksplicitna, zgodovinsko kritična, relevantna in komplementarna. Chráska velja za treznega in korektnega teologa, ki ni diskrepanten, ampak precizno monoliten in ne prihaja v neskladje.

Zavedal se je nevarnosti konverzijskih in introverzijskih ločin, zato je temeljil na zgodovinskih načelih reformacije (*Sola scriptura*, *Sola gratia*, *Sola fide*, *Solus Christus*, *Soli Deo gloria*). Chráska je bil vsekakor velik pragmatik, ki je v življenju oznanjal za resnično vse, kar ustreza določenemu cilju in namenu. Bil je načelen, hermenevitično korekten, čeprav je dopuščal pro in kontra mišljenja. Njegovi dinamični vzorci pridig so še danes aktualni, ker so izpeljani iz zelo starega induktivno-persvazivnega slikovitega modela.

Čas je, da Chrásko – moža čvrste volje in pokončne drže – rehabilitiramo in ga nagradimo za njegovo vztrajnost, kajti vseskozi je bil proskribiran, vnaprej obsojen in očrnjen. Res je, da iz že navedenih razlogov (in še drugih) ni uspel mobilizirati množice, vseeno pa je izzval reakcijo tedanje večinske Cerkve in posejal semena za današnji nastop resnicoljubja, saj vedno velja reformacijsko načelo – *Ecclesia semper reformanda*.

Daniel Brkič